

ჩვილი ბავშვის საწოლი – აკვანი
(აფხაზეთის ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით)

ნინო ხარჩილავა

ისტორიის დოქტორი,
ბათუმის ხელოვნების სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელ-ფოსტა: kharchilavanin@gmail.com
ORCID: 0009-0000-3515-3259

აბსტრაქტი: აფხაზეთში ინდივიდუალურად მოპოვებული ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით ფიქსირება საინტერესო ეთნოგრაფიული ყოფის ამსახველი მასალები ჩვილის ბავშვის საწოლ აკვანზე და მასთან დაკავშირებულ წეს-ჩვეულებებზე, რომელიც თანამედროვე ყოფაში მნიშვნელოვანია. უკანასკნელ წლებში საკვლევი რეგიონის მოსახლეობაში აღზრდის მიმართულებით მკვეთრად იცვლება დამოკიდებულება. თვითმყოფადი ქართული ეროვნული მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაშიც მთავარ როლს ოჯახი, უფროსი თაობის წარმომადგენლები ასრულებენ. ნაშრომში საუბარია აფხაზეთში ეროვნული ცნობიერების ზოგიერთ ასპექტზე. მართალია, დღეს დაკარგულია დიდი ისტორიული წარსულის მქონე კუთხე, მაგრამ იქ ქართული სული, ქართული გენი არ აღმოფხვრილა და იქ მცხოვრებთა ცნობიერებაში ქართული ადათის, ტრადიციის გამოძახილი კვლავ ისმის, მათ მეხსიერებას კი არაერთი ისტორიული რეალიები შემოუნახავს. ამასთანავე, მათთვის ტრადიციულს, ისტორიულს დიდი დატვირთვა აქვს. მათ ისტორიულ მეხსიერებაში აკვანი შემორჩა. უყვართ და კრძალვით ეპყრობიან აკვანს, რომელიც ჯერ კიდევ შემონახულია მრავალ ოჯახში, თუმცა ყოველდღიურად მოქმედებიდან გამოდის აკვანის გამოყენება, რაზეც უხუცესები გულისხმობას გამოთქვამენ.

საკვანძო სიტყვები: ჩვილის საწოლი, აკვანი, აფხაზეთი.

* * *

შესავალი: აკვანი ქართული ეთნოკულტურული მემკვიდრეობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და მრავალმხრივ საინტერესო ნაწილია. ჩვილის საწოლს საქართველოში დიდი ხნის ტრადიცია აქვს, რაზეც მეტყველებს აკვნის მასალის შერჩევისა და მასალის დამუშავების ცოდნა. მნიშვნელოვანია ასევე შემკულობა და ორნამენტის სიმბოლიკა. სააკვნე მასალად ხის სხვადასხვა ჯიშები იხმარებოდა, რაც იმაზე იყო დამოკიდებული, თუ რომელი ჯიშის ხეებით იყო დაფარული ესა თუ ის რეგიონი. ხელოსნობის ამ დარგთან დაკავშირებული ტრადიციები თითქმის აღარაა შემორჩენილი. აკვანმა ეპოქის შესაბამისად რამდენჯერმე განიცადა ტრანსფორმაცია და ეთნოგრაფიულ ყოფას დღემდე შემორჩა.

აკვანთან დაკავშირებულ კვლევის საქმეში საგულისხმოა ვერა ბარდაველიძე-ლომისა ნაშრომი, რომელმაც ქართულ სამეცნიერო სივრცეში საფუძველი ჩაუყარა ჩვილი ბავშვის საწოლს – აკვანს და მასთან დაკავშირებულ წეს-ჩვეულებების კვლევას. ასევე მნიშვნელოვანი და ღირებულია ნ. კაპანაძის ნაშრომები ქართული აკვანის შესახებ. მიუხედავად ამისა, აკვანი მკვლევართა საგანგებო შესწავლის ობიექტი არ ყოფილა, ამიტომ აღნიშნულ საკითხზე არსებული ლიტერატურის სიმცირე ამით უნდა აიხსნას.

საკითხთან დაკავშირებით საინტერესოა თანამედროვე აფხაზეთის ყოფაში შემორჩენილი აკვნები და ჩვილი ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული პროფესიული ცოდნა, რომელიც თაობიდან თაობას გადაეცემოდა.

მეთოდები: წინამდებარე სტატია დაფუძნებულია კომპლექსურ, ისტორიულ და ეთნოლოგიურ მეთოდოლოგიაზე. საველე ეთნოგრაფიული მასალა მოპოვებულია 2020-2024 წლებში. ყოფისა და კულტურის ელემენტები შესწავლილია, როგორც ვერტიკალურ (ისტორიულ) ისე ჰორიზონტალურ

ჭრილში. ისტორიული პროცესების ანალიზი დაფუძნებულია შედარებით ისტორიულ მეთოდზე. ნაშრომი დაფუძნებულია საკითხის ირგვლივ არსებულ სა-მეცნიერო ლიტერატურაზე.

მსჯელობა: აკვანი – არკვან, ონწე (მეგრულად) ქართული მატერიალური კულტურის ეთნოგრაფიულ ლექსიკონში ჩვილი ბავშვის საწოლია და იგივე ტერმინი დასტურდება აფხაზეთის ქართულ მოსახლეობაშიც. აფხაზები აკვანს – აგარას უწოდებენ (Бигвава, 1983, გვ. 81-86); (Инал-Ипа, 2016, გვ. 259); (მაჭავარიანი 179); (ბახია-ოქრუაშვილი, 2020, გვ. 47). 1892 წელს გამოცემულ წიგნში „Абхазская азбука“ აკვანს აფხაზურად აგარა ეწოდება და თან ერთვის აკვნის სურათი, რომელიც იდენტურია ქართული აკვნის (Абхазская азбука, 1892, გვ. 3). 2023 წელს აფხაზეთში, კერძოდ გუდაუთაში გაიხსნა მუზეუმი და მოეწყო გამოფენა, რომელიც მიეძღვნა გამარჯვებისა და დამოუკიდებლობის 30 წლისთავს. გამოფენაზე წარმოდგენილი იყო „გმირის გამზრდელი აკვნები,“ რომელზეც გადაფარებული იყო აფხაზეთის დროშა. მუზეუმში წამოდგენილი აკვნები იდენტურია ქართული აკვანის (<https://sputnik-abkhazia.ru/20230920/kolybel-geroya-vystavka-k-yubileyupobedy-otkrylas-vsukhu-me-1048087848.html>, თ. გ.)

აკვნამდე ჩვილს ხოჭიჭში აწვენდნენ. ხოჭიჭი ჩვილი ბავშვის საწოლი, მცირე აკვანია (ს.-ს. ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული 428). აკვნამდელი საწოლი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში სხვადასხვა სახელწოდებებით ფიქსირდება (კაპანაძე, 1994, გვ. 44). სამეგრელოში ტეფია ეწოდებოდა (მაკალათია, 1941, გვ. 272). ხოლო ზოგიერთ კუთხეში არ იცოდნენ ხოჭიჭის ხმარება და თვით სიტყვაც მათთვის უცნობია (ბარდაველიძე-ლომია, 1953, გვ. 239). ხოჭიჭი ჩვილი ბავშვის საწოლის უძველესი, მარტივი სახეა, რომლის განვითარების შედეგად აკვნის ფორმა ჩამოყალიბდა (ვარშალომიძე 82-83). აკვანში კი ჩვილს სამი დღის ან რამდენიმე კვირის შემდეგ აწვენდნენ. მანამდე მას ბებიაქალი ტეფიაზე აწვენდა და არტახებით მტკიცედ კრავდა. მთხრობელთა გადმოცემით ტეფიაზე ბავშვის დაწვენა იმიტომ ხდებოდა, რომ ხალხური ჩვეულების თანახმად ბავშვის დაბადებამდე მის სახელზე წინასწარ არაფრის ყიდვა არ შეიძლებოდა – „სახელს ვეგოდვანა“. ტეფიას სახელდახელოდ აკეთებდნენ ბავშვის დაბადების დღეს და მისი გამოყენება ზედ ბავშვის მარტივად გადაკვრაში გამოიხატებოდა. ამასთან, პირველ დღეებში დედას ლოგინიდან ადგომა უჭირდა, რომ აკვანში მყოფი ბავშვისთვის მოეწყო და ძუძუ ეწოვებინა. ტეფია იყო სქელი ფიცარი, რომლის სიგრძე-სიგანე შეეფერებოდა ახალ დაბადებულ ბავშვს. ხოჭიჭს ძირითადად ხმარობდნენ ბავშვის აკვანში ჩაწვენამდე. ბებიაქალი – **ხემეთხუმ** ბავშვს შეკრავდა და დედას მიუწვენდა, რამდენიმე დღის შემდეგ ბავშვს ულოცავდა „გალენიშს“ – გარეთას. ბებიაქალს აუცილებლად საპნით ასაჩუქერებდნენ, რასაც „ხემ ნობონურს“ – ხელის დანაბანს უწოდებდნენ (ავტორის საველე ეთნოგრაფიული დღიური 2). ბებიაქალის ინსტიტუტი საქართველოს თითქმის ყველა კუთხისთვისაა ცნობილი, ზოგიერთი მთიანი რეგიონის გამოკლებით. გარკვეული ხნის მანძილზე ბებიაქალი მშობიარესა და ახალშობილის მოვლაში მთავარ როლს ასრულებდა, ამიტომ ოჯახი ვალდებული იყო შესაფერისი პატივით გაესტუმრებინა, მისი გასტუმრება ოჯახის შესაძლებლობაზე იყო დამოკიდებული. აფხაზეთში დავაფიქსირეთ, ბებიაქალი აუცილებლად საპნით უნდა დაესაჩუქრებინათ (ავტორის საველე ეთნოგრაფიული დღიური, 2024, გვ. 3). საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში კი აუცილებელი იყო საპნისა და პურის მიცემა (გვათუა 71)

აფხაზეთში აკვნისათვის საუკეთესო მასალად კაკალის ხე ითვლებოდა (Акаба, 1960, გვ. 180). ასევე ამზადებდნენ სხვა მსუბუქი ხისგანაც, როგორიცაა თელა, ცაცხვი, ფიჭვი, ურთხელი, ნიფელა, მუხა და სხვა, მაგრამ მეტ შემთხვევაში აღარ დაეძებდნენ და, რა ხეც მოხვდებოდა იმას ხმარობენ აკვნის მასალად. მსუბუქ ხეს იმიტომ ირჩევდნენ, რომ აკვნის ყოველი ნაწილი გამოჩუქურთმებული უნდა ყოფილიყო და დასამუშავებლად ადვილი იქნებოდა. სააკვნო ხეს აუცილებლად სავსე მთვარის დროს ჭრიდნენ. შიბაქის//კალმის გასაკეთებლად ყველაზე კარგი იყო ლელვის, არყისა და ალვის ხე. ეს ხეები რბილია და გასაბურღად ადვილია. კალამი ორი სახის იყო ბავშვის სქესის მიხედვით (კაპანაძე, 1994, გვ. 46). აკვანს მეაკვნე სამჯერ მარჯვნივ შემოაბრუნებდა და დალოცავდა. მეპატრონე აკვანს ორშაბათს არ წაიყვანდა. მთხრობელთა გადმოცემით აკვანს საჩუქრად შიბაქი მოჰყვებოდა (ავტორის საველე ეთნოგრაფიული დღიური, 2024, გვ. 3).

აკვანს დიდ პატივს სცემდნენ, სიყვარულითა და კრძალვით ეპყრობოდნენ. აკვანი ხალხის წარმოდგენით თითქოს გასულიერებულია და მას, როგორც სულიერ არსებას ისე მიმართავდნენ. რო-

დესაც აკვანზე საუბრობენ, როგორც სულიერზე ისე მიუთითებენ, მაგალითად იტყვიან **არკვანიშ მეყუნაფა** – აკვანის მიყვანა. რამდენიმე დღის შემდეგ გოგოს მშობლებს, საჩუქრებთან ერთად გაწყობილი აკვანი მოჰყავდათ (Инал-Ипа, 2016, გვ. 259). აკვანი პირველ შვილზე ქალის მშობლებს მოჰყავდათ, ხოლო მეორე შვილზე ამ აკვნის თავიდან ახალით მოწყობა ვაჟის ოჯახის პრეროგატივა იყო. თუ ოჯახი აკვანს ინათხოვრებდა უკან დაბრუნებისას აუცილებლად აკვანს საჩუქართან ერთად დააბრუნებდნენ.

აკვანი შედგებოდა სადა გვერდის ფიცრებისაგან, რომლებიც დამაგრებული იყო თავბოლო წყვილ-წყვილ სვეტებზე. სვეტებზე ზემოდან ჩადგმულია კამარა, ქვემოთ კი მათზევე დამაგრებულია საგოგავები. საგოგავების ზემოთ ხიდებია და შიგ ხიდებში ჩადგმულია კოჭები. გვერდის ფიცრები შეკრულია მათ ნახვრეტებში გაყრილი ჩხირებით. საქართველოში საბავშვო საწოლების – აკვნების მრავალფეროვანი ფორმებიდან რწევის პრინციპის მიხედვით აკვნის სამი სახე გამოიყოფა. უსაგოგავო, მომრგვალებულფეხებიანი და საგოგავიანი. ქართული აკვანი, რომელსაც საგოგავი გააჩნდა საერთოდ გავრცელებულია საქართველოში და აღნიშნული საწოლის განვითარებულ სახეობას წარმოადგენდა. აკვნის აუცილებელი ელემენტი – არტახი. აკვანზე გადასახვევი ბრტყელი მაგარი ნაჭერი, საბეჭურები – მხრების გასაკრავი, მუხლბალიში, ლეიბი ჰიგიენური ნახვრეტით და აკვანში ჩასადები შარდსადენი ხის მილით (შიბაქი). გოგონებისთვის განკუთვნილი შიბაქის პირი მოგრძო ოვალურადაა გამოთლილი, ხოლო ბიჭებისათვის – მრგვალად. შიბაქს თავი სანთლით აქვს შემოლესილი და შემოხვეული აქვს მიტკლის ნაჭერი. შიბაქი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში საყოველ-თაოდ გავრცელებული იყო გარდა მთიულეთისა (მაკალათია, 1930, გვ. 117). შიბაქს, რომელსაც აფხაზეთში მცხოვრები ქართველები კალამს უწოდებდნენ ბამბუკის ხისგან კეთდებოდა, რასაც ეთნოგრაფიული მასალები ადასტურებს, თუმცა წერილობითი წყაროებით შიბაქი ლერწმის ხისგანაც კეთდებოდა. აფხაზეთში ქართველები შიბაქს კალამს, ხოლო აფხაზები ა-კალამს უწოდებენ (Днар, 2000, გვ. 59-60). სამეგრელოში შიბაქის ნაცვლად ლერწამს ხმარობენ, რომელსაც ლეიბში სათანადო ადგილზე ამოჭრილ ჰიგიენურ ხვრელში უყრიდნენ (კაპანაძე, 1994, გვ. 50).

აკვნის ნაწილების ცალ-ცალკე დამზადების შემდეგ ხელოსანი „აკვნის შენებას“ იწყებდა. ძველად აკვნის ლეიბი სპეციალური მშრალი ბალახით იყო გატენილი. ზოგჯერ მატყლის ლეიბსაც ხმარობდნენ. ბალახის ლეიბი უფრო ჯანსაღად ითვლებოდა, ბავშვი არ ჩახურდებოდა, სისველესაც ადვილად ატარებდა და ჩვილი ნაკლებად წუხდებოდა. ხოჭიჭზე ბავშვის დაწვენა – დაკვრა, ისევე, როგორც აკვანში გაზრდა, გამართული წელის საწინდრად იყო მიჩნეული (მინდაძე, 2005, გვ. 7).

აკვნის საგანგებოდ აღჭურვის შემდეგ იმართებოდა ბავშვის ჩაწვენის რიტუალი, რომელსაც ბებიქალი ან ოჯახის უფროსი ქალი შესარულებდა. ბავშვის აკვანში პირველად ჩაწვენისას ჩვილს დალოცავდნენ. ასევე იქცეოდნენ სახლის გარეთ აკვნის პირველად გამოყვანისას. ბავშვს აკვანში აუცილებლად სავსე მთვარეზე ჩააწვენდნენ, რომ ის მომავალში ბედნიერი ყოფილიყო. დღეც უნდა შერჩეულიყო. კარგ დღეებად – სამშაბათი, ხუთშაბათი და შაბათი ითვლებოდა. თუმცა რესპონდენტთა გადმოცემით ერიდებოდნენ შაბათ დღეს აკვნის მოყვანას, რადგან შაბათი დღე მიცვალებულთა დღედ ითვლებოდა. ოჯახი ხშირად მიმართავდა შაბათ დღეს მიცვალებულთა სულებისთვის საკურთხის – ტაბაკის გაკეთებას (ავტორის სავსე ეთნოგრაფიული დღიური, 2024, გვ. 4). პირველად აკვანში ჩაწვენის დროს სხვადასხვა რიტუალები სრულდებოდა. აკვანში მძინარე ბავშვს დედა ბინას არ გამოუცვლიდა ბავშვს ძილი დაეკარგებო. ამიტომ ყოველთვის ცდილობდნენ აკვანი დედის საძინებელთან ახლოს ყოფილიყო.

ბავშვს აკვანში გამართულად ჩააწვენდნენ და ხელ-ფეხს შეუკრავდნენ. ნალზე გადაფარებულ ნაჭრებს ხელ-ფეხზე შემოსკვნიდნენ, არტახებს გადაუჭერდნენ ერთს გულთან, მეორს ფეხებთან. ამ დროს მიღებული იყო მუხლბალიში, რათა ბავშვს მუხლის სახსრები არ დაზიანებოდა და ფეხები თავისუფალი ჰქონოდა. გადასაკრავებს და არტახებს ბავშვს და აკვანს ორჯერ გადააკრავდნენ და გამოწასკვავდნენ. იმ ადგილას აკვანში, სადაც თავი და კისერი ედო, ჩაალრმავებდნენ, რომ ბავშვს კისერი და თავი სწორად სჭეროდა.

აფხაზეთში, ისე როგორც სამეგრელოში არსებობდა ცრურწმენა და ბავშვს ღამე გარეთ არ გაიყვანდნენ, თუ ეს მოხდებოდა მას შუბლზე ნახშირით ჯვარს გაუკეთებდნენ. ავი თვალისაგან ბავ-

შვის დასაცავად, ხალხური ჩვეულების მიხედვით, აკვანზე კიდებდნენ ამულეტებს და ავგაროზებს. ჩვილის ტანსაცმელს ერთი წლის განმავლობაში ღამე გარეთ არ დატოვებდნენ. ჩვილ ბავშვს აკვანში თავქვეშ მაკრატელს, დანას, რკინას დაუდებდნენ. გადმოცემით მიაჩნდათ, რომ ბავშვს ავი სულები ეტანებოდნენ. ამიტომ ბავშვის დასაცავად აკვანზე შებმული ჰქონდა სხვადასხვა სახის ამულეტები (კაპანაძე, 1994, გვ. 51). ბავშვი აკვანში სამი-ოთხი წელი იწვა.

დიდი ყურადღება ექცეოდა ბავშვის სწორ კვებას. მის ძირითად საკვებს დედის რძე წარმოადგენდა, რომელიც ერთი წელი მაინც უნდა ეწოვა. დედა ბავშვს ძუძუს დაბადებისთანავე აძლევდა. რამდენიმე დღე სანამ ქალს რძე მოუვიდოდა ჩვილი ხსენით იკვებებოდა. დედის რძით ჩვილის კვება ჯანმრთელი ბავშვის გაზრდის მთავარ პირობად ითვლებოდა. დამატებითი საკვები კი ჩვილს 4-5 თვიდან ეძლეოდა. ძირითადად ადგილობრივი საკვების თითქმის ყველა სახეობას გაასინჯინებდნენ (მინდაძე, 2005, გვ. 8).

რესპონდენტთა გადმოცემით, ახალშობილისა და მელოგინეს დასაცავად ძველად, მაგიურ წესებსაც მიმართავდნენ. ავი სულები განსაკუთრებით ჩვილ ბავშვსა და მელოგინეს ერჩოდნენ. ავი სული განსაკუთრებით საშიში იყო ახალშობილისათვის ღამე, მზის ჩასვლის შემდეგ, ე. ი. ავსულთა აქტიურობის დროს, ამიტომ მზის ჩასვლის შემდეგ ცდილობდნენ ბავშვი სახლში ჰყოლოდათ. ცდილობდნენ ჩვილის ტანსაცმელი ღამე გარეთ არ დარჩენილიყო. ჭიაკოკონობის ღამეს ოჯახი ცდილობდა, როგორც ჩვილის ისე ოჯახის სხვა წევრების ნივთები გარეთ არ დარჩენოდათ. ასევე ჩვილი ბავშვის ტანსაცმელს მთელი წლის განმავლობაში ღამე გარეთ დღესაც არ ტოვებენ (ავტორის საველე ეთნოგრაფიული დღიური, 2024, გვ. 5). აკვანზე კიდებდნენ სხვადასხვა სახის ამულეტებს, განსაკუთრებით რკინის ნაჭერს ან რკინისგან დამზადებულ გამოსახულებებს, რომელსაც მჭედლები უმძრახისად ამზადებდნენ. აკვანზე შებმული ამულეტები დიფერცირებული ფუნქციითაა წარმოდგენილი. მაგალითად თვალის, ძილის, უჭმურის საწინააღმდეგოდ. ასევე იცოდნენ თავის ქვეშ ნალოცი ნახშირის, შავტარიანი დანის, პატარა ხანჯლის, მაკრატელის ამოდება. სცოდნიათ ამულეტების ბავშვის ტანსაცმელზე დაკრება. მიუხედავად მრავალი ამულეტისა, რომლითაც ბავშვს იცავს ავი სულისაგან, თუ ბავშვი მაინც ავად ხდება, მაშინ მლოცველს მიმართავენ. მლოცავი მეტწილად მოხუცი ქალია. გავრცელებულია შელოცვა ავი თვალის წინააღმდეგ. თვალისას – „თოლიშ“ ულოცავდნენ ჩვილს და ნალოც ნაწერს ან წამალს ნაჭერში გახვეულს აკვანზე ჩამოკიდებდნენ ან აკვანის ლეიბის ქვეშ ამოუდებდნენ. ასევე სხვადასხვა ამულეტებსაც ჩამოკიდებდნენ აკვანზე ან შეიძლებოდა კისერზე ჩამოეკიდებინათ. ჩვილი ბავშვის დაცვა ავი სულებისგან საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებშიც დასტურდება (ს. კაკაბაძე 18-19); (Мамаладзе, 1893, стр. 92); (Машурко, 1894, стр. 306); (Степанов, 1894, гв. 81). შელოცვებისა და აგრეთვე ბავშვსა და აკვანზე ჩამოკიდებული საგნების დიდი უმრავლესობა მიმართულია ბოროტი სულების დასაფრთხობად და მოსაშორებლად. მიუხედავად იმის თანამედროვე ყოფაში, რომც არ იყენებდნენ აკვანს, თანამედროვე ჩვილი ბავშვის საწოლის ქვეშ თავთან ხშირად ამოუდებენ ამ ნივთებს – ავი სული არ მიეკარებაო. სცოდნიათ ილბლიანი და უილბლო აკვნების გარჩევა. წესი იყო უილბლო აკვნების ხეზე ან ეკლესიის გალავანზე შემოდგმა და ილბლიანი აკვნის განათხოვრება (მაჭავარიანი, 1957, გვ. 275). ცარიელი აკვნის დარწევა არ შეიძლებოდა რადგან ხალხის რწმენით ბავშვის დაავადებას ან სიკვდილს იწვევდა.

საქართველოში უკანასკნელ დრომდე შემორჩა დიდი სალოცავისადმი აკვნის შეწირვის ტრადიცია. უშვილობის ან ბავშვის ავადმყოფობის დროს ხატს პატარა აკვანს სწირავდნენ. შესაწირავ აკვნებს უმთავრესად ნაყოფის მომცემ მსხლის ან კაკლის ხისაგან აკეთებდნენ. აკვანს ჯერ წმინდა ხეებზე ჩამოკიდებდნენ, დაარწევდნენ და შემდეგ ხატს შესწირავდნენ. სცოდნიათ ასევე ვერცხლის მინიატიურული აკვნის შეწირვაც. ამ ხასიათის ცერემონიალი სხვაგანაც მოწმდება (Козлова, 1964, стр. 129). წმიდა ხისგან აკვნის გაკეთება, ამავე ხეზე მისი ჩამოკიდება და დარწევა წარმოადგენს მაგიურ ქმედებას, რომლის მიხედვითაც „მსგავსი იწვევს მსგავსს“ (ბედუქიძე, 1973, გვ. 124). წესად ყოფილა ილბლიანი აკვნის განათხოვრებაც. გვარს გარეთ აკვნის გატანა იკრძალებოდა საგვარეულოს ბედ-ილბლის სხვა გვარზე გადასვლის შიშით.

დასკვნა: თანამედროვე აფხაზეთში მცხოვრები ქართველები წლების განმავლობაში როგორც სეპარატისტების ისე რუსეთის მხრიდან აგრესიისა და დევნის მსხვერპლნი არიან. ამ კუთხის მკვი-

დრნი განიცდიან მატერიალურ-სოციალურ შევიწროებას. მიუხედავად ამისა, მო-სახლეობის ყოფამ სახეცვლილი ფორმით მაინც შემოინახა აკვანი და მასთან დაკავშირებული წეს-ჩვეულებანი. ამ მხარეში ფიქსირდება ჩვილი ბავშვის სანოლის – აკვნის გამოყენება. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ ეს აკვანი არის ძველი, რადგან აკვნის ხელოსნები დღეს უკვე აღარ არიან და იყენებენ ძველ, ბედნიერ აკვანს, რომელიც შემორჩენილია სანათესაოში ან სოფელში. XX საუკუნის ბოლოდან აქტიურად იწყებს გავრცელებას ჩვილი ბავშვის მზა ევროპული სანოლები, რომლის პირველი მომხმარებელი ქალაქის მცხოვრებნი არიან, მაგრამ დღეს უკვე სოფლებშიც შეაღწია და თითქმის მოსახლეობის ყველა ნაწილისთვის ხელმისაწვდომი გახდა. თანამედროვე ყოფაში ტრადიცია და ტერმინი „არკვანიმ მე¹უაფა“ – აკვნის მიყვანა ისევ ფიქსირდება, მაგრამ ამ დროს ქალის მშობლებს მზა სანოლი მიჰყავთ და არა აკვანი. აფხაზეთის ქართული მოსახლეობის საკმაოდ მნიშვნელოვანმა ნაწილმა დღემდე მოიტანა თავისი ეთნიკური კულტურის ელემენტი – აკვანი, რაშიც გადამწყვეტი როლი ითამაშა ისეთმა ფაქტორმა, როგორიცაა ისტორიული მეხსიერების სიმტკიცე.

ბიბლიოგრაფია:

Абхазская азбука. (1892). Тф.

Акаба Л. Х. (1960). Об орнаменте резьбы по дереву у абхазов. Сухуми.

Бигвава В. Л. (1983). Современная сельская семья у абхазов. Тбилиси.

Дбар С. А. (2000). Обычаи и обряды детского цикла у абхазов (вторая половина XIX – начало XX вв.). Сухум.

Инал-Ипа Ш. Д. (2016). Этнография брачно-семейных и социальных отношений абхазов, (Т. Т. I). Сухум,.

Козлова К. И. (1964). Этнография народов Поволжья. Москва.

Мамаладзе Т. (1893). Народные обычаи и поверья гурийцев. СМОМПК.

Машурко Ж. (1894). Из области народной фантазии быта Тифлисской и Кутаисской губернии . СМОМПК, вып. XVIII Отд. III.

Степанов И. (1894). Приметы и поверья грузин Телавского уезда Тифлисской губернии. СМОМПК, вып. XIX Отд. II.

<https://sputnik-abkhazia.ru/20230920/kolybel-geroya-vystavka-k-yubileyupobedy-otkrylas-vsukhume-1048087848.html>. (ნ.დ.).

ავტორის საველე ეთნოგრაფიული დღიური (2024).

ბარდაველიძე-ლომია ვ. (1953). ბავშვის დაბადებასთან დაკავშირებული რიტუალი მთიან ქართლში. საქართველოს სახლმნიფო მუზეუმის მოამბე, IV.

ბახია-ოქრუაშვილი ს. (2020). აფხაზურ-ქართულ ეთნოგრაფიულ ტერმინთა განმარტებითი ლექსიკონი. თბილისი.

ბედუქიძე ლ. (თბილისი). ხალხური ავეჯი აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში. 1973.

გვათუა ნ. (1997). მშობიარობასა და ჩვილი ბავშვის მოვლის ხალხური ტრადიციები. ტრადიციული ქართული სამედიცინო კულტურა, I. თბილისი.

ვარშალომიძე ჯ. (1987). აკვანი და მასთან დაკავშირებული წეს-ჩვეულებანი აჭარაში. სამხრეთ დასავლეთ საქართველოს ყოფა და კულტურა, XIV.

კაკაბაძე ს. (1914). ისტორიები აღწერა. ტფილისი.

კაპანაძე ნ. (1994). ბავშვის აღზრდის ქართული ხალხური ტრადიციები, თბილისი.

მაკალათია ს. (1930). მთიულეთი. ტფილისი.

მაკალათია ს. (1941). სამეგრელოს ისტორია და ეთნოგრაფია. თბილისი.

მაჭავარიანი, ნ. (1957). ბავშვის მოვლა-აღზრდის წესები მთიულეთში. საქართველოს სახლმნიფო მუზეუმის მოამბე, XIX-A და XIX-B.

მაჭავარიანი ნ. (2010). ბათუმელ აფხაზთა მეტყველება (გრამატიკული ანალიზი, ტექსტები, ლექსიკონი). თბილისი.

მინდაძე ნ. (2005). ქართული ხალხური სამედიცინო ტრადიციები კახეთში. თბილისი.

ორბელიანი ს. ს. (1993). ლექსიკონი ქართული. თბილისი.